

CARITAS EN DIACONIE IN DE 21^E EEUW

Inleiding van Mgr. A.H. van Luyn sdb ter gelegenheid van de oprichting van de Diocesane Caritasinstelling op 27 november 2007 in Rotterdam

---

Geachte dames en heren,

Vanavond zijn wij hier bijeengekomen vanwege een bijzondere aanleiding: de oprichting van de Diocesane Caritas Instelling van het bisdom Rotterdam. Dat is een mijlpaal in de geschiedenis van ons bisdom. Nu is het passeren van een mijlpaal op zich geen eenduidige gebeurtenis. Het kan vreugde oproepen, omdat je ziet dat je op de goede weg bent, dat je al een behoorlijk aantal mijlen heb afgelegd of dat je zelfs nog maar een korte afstand hoeft te gaan om je einddoel te bereiken. Het passeren van een mijlpaal kan ook teleurstelling oproepen, omdat je je realiseert hoe weinig van de weg je nog maar hebt afgelegd. Het kan vertwijfeling teweegbrengen omdat je beseft hoe ver je nog te gaan hebt. Je kunt zelfs tot de ontdekking komen dat je je heel ergens anders bevindt dan je gedacht of gewenst had. Dat alles is mogelijk bij het passeren van een mijlpaal. Voorwaarde is wel dat je weet waar in het landschap die mijlpaal zich bevindt en waar je naar toe wilt.

Ik ben me er van bewust dat de mijlpaal van de oprichting van de Diocesane Caritas Instelling bij u als bestuursleden van de parochiële caritasinstellingen uiteenlopende en gemengde gevoelens oproept. Dat bleek duidelijk uit de reacties die ik heb ontvangen. En mag de DCI nog op een zekere sympathie rekenen, het middel van de verplichte afdrachtregeling is bij velen van u nog zwaarder op de maag gevallen. Ik kan me die reacties wel voorstellen, maar ik ben er nog steeds van overtuigd dat we met het afkondigen van een verplichte bijdrageregeling, de instelling van de Diocesane Caritasinstelling en straks het aanstellen van een halftime medewerker voor caritas en diaconie belangrijke stappen zetten voor de toekomst van het caritaswerk in het bisdom Rotterdam. Ik hoop dat als we samen over vijf jaar het eerste lustrum van de DCI vieren, we ook eensgezind in ons oordeel kunnen zijn, dat deze stappen echte mijlpalen zijn geweest waar we met voldoening op kunnen terugblikken.

Vanavond wil ik u enige grondgedachten meegeven voor het caritaswerk in het bisdom Rotterdam. Grondgedachten die niet alleen richtinggevend kunnen zijn voor de leden van de nieuwe Diocesane Caritasinstelling die straks geïnstalleerd zal worden, maar ook voor u als bestuurders van de Parochiële Caritasinstellingen en voor de parochiegemeenschappen van ons bisdom. De DCI is de jongste scheut aan een dikke stam van diaconie, kerkelijke armenzorg en caritaswerk. De PCI-en zijn al van wat oudere datum, maar als opvolgers van de parochiale armenbesturen of als nieuw opgerichte instellingen toch, historisch gezien, ook nog relatief jong.

Diaconie en caritas

Vanaf haar vroegste begin heeft de kerk zich ingezet voor mensen in nood. In de diaconale beleidsnota “Wanneer hebben wij u gezien?” van augustus 2000 hebben wij diaconie omschreven als “christelijke dienst van zorg, solidariteit en verzet ten behoeve van mensen in nood” (p. 13). We hebben toen die dienst gefundeerd in de roeping van de mens om te leven naar Gods beeld en gelijkenis én in de zending van de kerk om te getuigen van Gods liefde. De titel van de beleidsnota, “Wanneer hebben wij u gezien?” is ontleend aan het bekende verhaal van het Laatste Oordeel uit het 25e hoofdstuk van het Evangelie volgens Matteüs. Daarin komt de geloofswaarheid tot uitdrukking, dat een dienst van zorg die wordt verleend aan een mens in nood, bijbels gesproken aan “de minste der Mijnen”, beschouwd kan worden

als een dienst van zorg aan Christus. Als christenen geloven we dus dat we in deze mensen in nood Christus kunnen ontmoeten.

Het gaat daarbij niet eens om heel moeilijke en ingewikkelde zaken. In Matteüs 25 worden enige primaire levensbehoeften gepresenteerd, die we allemaal uit eigen ervaring kennen en die essentieel zijn om als mens te kunnen leven: voedsel, water, kleding, zorg, aandacht en een dak boven je hoofd. In de christelijke traditie noemen we daden die op deze noden ingaan “werken van barmhartigheid” of met een wat in vergetelheid geraakt woord “liefdewerken”. U kent ze wel: hongerigen te eten geven, dorstigen te drinken geven, naakten kleden, zieken bezoeken, gevangenen bezoeken, vreemdelingen opnemen. De term “liefdewerken” brengt prachtig tot uitdrukking dat deze diaconale daden, deze daden van zorg, eigenlijk daden van liefde zijn.

In onze eigen beleidsnota vermeldden we bijna terloops, dat de dienst waartoe Jezus zelf gezonden was en die hij aan de kerk heeft doorgegeven, samengevat kan worden in het woord ‘liefde’. Het levensbeginsel van de kerk luidt: bemint elkaar, want – met een woord uit de brieven van Johannes - : “iedereen die liefheeft is uit God geboren, en kent God. De mens zonder liefde kent God niet, want God is liefde.”(1 Joh 4, 7-8) (p. 15). Die belijdenis, dat God liefde is, heeft paus Benedictus XVI vorig jaar als uitgangspunt genomen voor zijn eerste encycliek: “Deus caritas est”.

Bestuursleden van caritasinstellingen – of het nu van de DCI is of van parochiële caritasinstellingen – mogen nu hun oren spitsen. Wat de paus in deze encycliek gezegd heeft, gaat ook over uw werk, hoewel het taalgenre wat verschilt van uw begrotingen en jaarplannen, noodaanvragen en pachtregelingen. En toch, al wat u doet, is caritas, is liefdewerk.

In het eerste deel van zijn encycliek geeft de paus weer, dat alle menselijk handelen voortkomt uit de liefde van God voor ons mensen. De liefde tot God, eredienst, en de liefde tot de naaste, caritaswerk, zijn de twee antwoorden die wij als mensen kunnen geven op de liefde van God. Die twee antwoorden zijn nauw met elkaar verbonden, ja, versmelten zelfs met elkaar. “*Liefde tot God en liefde tot de naaste zijn onscheidbaar: er is slechts één gebod. De liefde tot God en tot de naaste leven echter beide van de liefde van God, die ons het eerst heeft liefgehad.*” (DCE 18) “*Eucharistie die zich niet vertaalt in concrete beoefening van de liefde is ten diepste onvolledig.*” (DCE 14)

In het tweede deel wordt de paus wat praktischer en gaat hij in op het beoefenen van de liefde als opdracht van de kerk. Een paar gedachten wil ik vanavond naar voren halen, als de beloofde richtingaanwijzers:

- Allereerst, dat de naastenliefde een opdracht is aan iedere individuele gelovige, maar evenzeer aan de gezamenlijke kerkelijke gemeenschap, en wel op alle niveaus, van de lokale gemeenschap en de particuliere Kerk, tot aan de universele kerk toe (DCE 20). Die liefde heeft ook organisatie nodig.
- Ten tweede, de naastenliefde is wezenlijk voor de kerk, naast de bediening van de sacramenten en de verkondiging van het Woord (DCE 22, vgl 25a).
- Ten derde, de kerk kan gezien worden als de familie van God. In deze familie mogen er geen noodlijdenden zijn, zoals Lucas schetst in het ideaalbeeld van de geloofsgemeenschap in de Handelingen der Apostelen (2, 44-45) en dat ook ten grondslag ligt aan de keuze van de Zeven, de instelling van het college van zeven mannen, die de oorsprong vormde van het diakenambt (Hand 6, 5-6). De geloofsgemeenschap heeft een speciale opdracht om te zorgen voor haar eigen, noodlijdende leden. (DCE 25b) Tegelijk is de opdracht tot naastenliefde universeel. Dat maakt de gelijkenis van de Barmhartige Samaritaan heel duidelijk (vgl. Lc 10, 31),

evenals de reeds geciteerde diaconale sleuteltekst: Matteüs 25. Het caritaswerk centreert dus rond twee brandpunten: de speciale zorg voor de eigen leden en de universele zorg voor alle mensen in nood. De een mag niet tegen de ander worden uitgespeeld. Of in de woorden van de paus: “De kerk als familie van God moet ook vandaag en morgen een plaats van wederzijdse hulp zijn en tegelijkertijd een plaats van dienstbaarheid voor ieder die behoefte heeft aan hulp, ook als hij of zij niet tot de Kerk behoort.”(DCE 32)

- Ten vierde, hoezeer de politiek zich ook dient in te spannen om te werken aan een rechtvaardige samenleving, caritas zal altijd nodig blijven, ook in de meest ‘rechtvaardige’ samenleving. “Wie de liefde wil afschaffen staat op het punt de mens als mens af te schaffen. Er zal altijd leed zijn dat om troost en hulp vraagt. Er zal altijd eenzaamheid zijn. Er zullen ook altijd situaties van materiële nood zijn, waarbij hulp in de zin van concrete naastenliefde nodig is.” (DCE 25b) In de visie van de katholieke kerk moet de staat niet alles regelen en beheersen, maar, volgens het subsidiariteitsbeginsel, initiatieven erkennen en steunen, die uit de verschillende maatschappelijke krachten, zoals de kerk, voortkomen en die spontaniteit verbinden met het nabij zijn aan de mens die hulp nodig heeft.
- Ten slotte, liefde is belangeloos en om niet. Caritaswerk mag niet in praktijk gebracht worden voor andere doeleinden, zoals bekeringsijver (proselitisme). (DCE 31)

Die richtingaanwijzers zijn van algemene aard, maar kunnen goed dienst doen in de situatie van ons bisdom. Caritas/diaconie is wezenlijk voor de kerk. Caritas heeft ook organisatie. De geschiedenis van de diaconie laat zien, dat gelovigen en geloofsgemeenschappen telkens nieuwe organisatievormen hebben gevonden om de liefde voor mensen in nood uitdrukking te geven, vormen die waren aangepast aan de betreffende samenleving en de heersende noden.

Parochiële caritasinstellingen

De huidige parochiële caritasinstellingen zijn, zoals eerder vermeld, de opvolgers van de parochiale armbesturen. Onder de oude armenwetten van 1854 en 1912 was de armenzorg zo geregeld, dat leden van een kerkgenootschap eerst een beroep moesten doen op het armbestuur van de eigen gemeenschap. Als die zorg tekort schoot, omdat de middelen ontoereikend waren, of omdat men niet tot een kerkgenootschap behoorde, kon men zich tot de gemeentelijke armenkas wenden. De invoering van de Algemene Bijstandswet in 1965 heeft met dit systeem gebroken. De staat nam de zorg voor de armen over, de bedragen werden verhoogd zodat mensen een aanvaardbaar minimum kregen, en de uitkering werd een recht in plaats van een gunst.

Velen dachten dat op termijn de rol van de parochiële caritasinstellingen zou zijn uitgespeeld. Zeker toen in de jaren zestig en zeventig de verzorgingsstaat werd uitgebouwd en de staat steeds meer vormen van welzijnswerk dat vanuit de kerken was gestart ging subsidiëren. De PCI-en opereerden de eerste twee decennia na de invoering van de Bijstandswet steeds meer in de schaduw. Twee gebeurtenissen in het najaar van 1987 markeerden een omslagpunt.

De eerste gebeurtenis is de eerste kerkelijke conferentie tegen verarming die op 29 september 1987 in Amsterdam plaats vond. Tot dan heerste het beeld, dat dankzij de Algemene Bijstandswet de armoede uit Nederland was verdwenen. Kerkelijke diaconale instellingen en het arbeidspastoraat hadden evenwel tijdens de economische recessie van de jaren tachtig in hun contacten met mensen, die door verlies van hun baan, gezondheid of partner in een uitkeringssituatie waren terechtgekomen, gemerkt dat armoede nooit was weggeweest. Onder

de titel “De arme kant van Nederland” brachten zij die ervaringen in de openbaarheid en startten zij campagnes tegen verarming en verrijking. “Armoede is onrecht” was daarbij een leidinggevend motto. De politiek wilde de eerste jaren niet erkennen, dat ondanks alle inspanningen ruwweg tien procent van de bevolking in relatieve armoede leeft, op of onder het bestaansminimum. Dat zal ze pas in de jaren negentig doen. Het percentage wisselt wat met de economische conjunctuur of vanwege andere omschrijvingen, de samenstelling verandert ook – de laatste jaren laat de opkomst zien van de ‘working class poor’, armoede onder mensen met een baan of onder kleine zelfstandigen en boeren en tuinders. Ondanks alle maatregelen blijft een deel van de bevolking arm. Voor PCI-en betekende dit een nieuwe impuls: aansluiting vinden bij de anti-armoedebeweging en meedoen aan concrete initiatieven als noodfondsen en Voedselbanken. De PCI en de kerkelijke diaconie kregen een functie als vangnet onder de bestaande sociale voorzieningen.

De tweede gebeurtenis is het Landelijk Pastoraal Overleg. Vandaag exact twintig jaar geleden startte in Noordwijkerhout de driedaagse zitting over parochiële diaconie. Voor de diaconie in de parochies is dit een heel belangrijke bijeenkomst geweest. Het gaf een sterke impuls aan de invoering van het begrip “diaconie” in rooms-katholiek Nederland als nieuwe, overkoepelende term voor de gelovige inzet voor mensen in nood. Diaconie was minder beladen dan caritas of charitas. Die woorden hadden bij velen een bedélgerige bijklank gekregen (Slotdocument LPO B19). En door het woord ‘diaconie’ te gebruiken kwamen we als rooms-katholieke kerk wat meer langszij bij de reformatie.

Het LPO gaf tevens een stoot aan de ontwikkeling van diaconie in de parochies. Globaal gesproken kunnen we in de Nederlandse rooms-katholieke kerk vier soorten “dragers” van diaconale activiteiten onderscheiden¹: katholieke maatschappelijke organisaties, de religieuzen, het categoriaal pastoraat en de parochies. Zeker in de eerste helft van de vorige eeuw werd het merendeel van die activiteiten verricht in maatschappelijke verbanden en door de religieuzen. Maar door processen van secularisatie, professionalisering en subsidiëring door de overheid zijn veel maatschappelijke organisaties algemeen van karakter geworden. En de religieuzen nemen gestaag in aantal af. Sinds de jaren zestig zijn de parochies daarom de belangrijkste drager van diaconie geworden. Voor de meeste gelovigen is de parochie immers de enige of meest dominante vorm van samen kerk-zijn: “waarin dus het Evangelie niet alleen gehoord en gevierd moet worden, maar vooral in praktijk gebracht of minstens ingeoeffend.” (Slotdocument LPO, B23). Het LPO deed een hele reeks aanbevelingen om die parochiële diaconie te ontwikkelen en sprak de wens uit van een nauwere verbinding tussen de parochie en de caritasinstelling. Het nieuwe PCI reglement van 1991 is daar de directe vrucht van. Vandaar het verplichte jaarlijkse overleg met het parochiebestuur: niet omdat u zich eenzijdig zou moeten verantwoorden voor uw daden tegenover het parochiebestuur, financieel en anderszins, maar om in samenspraak parochieel beleid te kunnen ontwikkelen op het gebied van caritas en diaconie. Beide (parochiebestuur en PCI) staan immers voor de gemeenschappelijke opgave de dienst van de liefde als wezenstrek van de kerk handen en voeten te geven en concreet uit te werken. Heeft u het parochiebestuur al eens gevraagd naar het diaconaal beleid van de parochie en wat het doet om dat te verbeteren? Heeft u uw parochiebestuur al eens gewezen op het bestaan van armoede in de eigen omgeving en op uw activiteiten om in materiële nood te voorzien, en het bestuur uitgedaagd aan te geven wat parochiële vrijwilligers op hun beurt doen om armoede te signaleren in hun pastorale contacten, b.v. leden van bezoekgroepen en wijkcontactpersonen? Maar denk ook eens aan de vrijwilligers die zich bezig houden met de sacramentenvoorbereiding zoals Eerste Communie en Vormsel. U weet immers uit uw werk als PCI-bestuur, dat eenoudergezinnen met jonge

---

¹ Henk Meeuws, Diaconie en caritas in de rooms-katholieke kerk. In: Hub Crijns (red), Barmhartigheid en gerechtigheid. Handboek diaconiewetenschap, Kok Kampen, 2004, p. 52-60

kinderen meer dan gemiddeld vertegenwoordigd zijn onder de mensen die moeten leven onder de armoedegrens. Als het PCI-reglement spreekt over beleid ontwikkelen in samenspraak wil het die uitwisseling mogelijk maken.

Andere bepalingen in het reglement moeten ook zo gelezen worden. Ze kunnen opgevat worden als inperking van uw autonomie, maar ze zijn veeleer instrumenten om de parochie aan u te binden en om zo samen te werken aan de gemeenschappelijke opgave. De verplichting om overleg te voeren met het parochiebestuur bij gelegenheid van de voordracht van nieuwe bestuursleden (AR 3,3 en 4.1) en de mogelijkheid voor het parochiebestuur om zelf een kandidaat voor te stellen (AR 4.1) zijn opgenomen om de band tussen parochie en PCI te versterken, maar kan u ook helpen om nieuwe kandidaten te vinden uit een breder netwerk dan u als PCI heeft. De bepaling, dat u de goedgekeurde begroting en rekening en verantwoording in verkorte vorm aan de parochianen bekend moet maken (AR 20.4 en 21.5), geeft u ook een instrument om uw werk onder de aandacht van een breed publiek te brengen. Daarmee heeft u in feite ook toegang tot het parochieblad en als u dat niet krijgt, heeft u een mooi onderwerp voor uw jaarlijkse gesprek met het parochiebestuur.

Diocesaan stimuleringsbeleid

Caritas en diaconie, zo zagen we, zijn wezenlijk voor de kerk en een opdracht voor alle niveaus van de kerkelijke gemeenschap, van individuele gelovigen en de lokale parochie tot het bisdom en de wereldkerk. Als bisdom Rotterdam hebben we in de afgelopen tien jaar een aantal initiatieven genomen om de ontwikkeling van parochiële diaconie en het caritaswerk te stimuleren. Ik wil in dit verband een paar hiervan in herinnering roepen:

We hebben het KASKI sociale kaarten laten maken van de zes toenmalige dekenaten. Deze kaarten zijn verschenen tussen juni 1998 en juli 2000 en gaven een schets van de bestaande en toekomstige sociale noden in deze gebieden en een globale beschrijving van de zorgvoorzieningen. Met behulp van deze sociale kaarten konden parochies, dekenaten en het bisdom hun diaconale aanbod beter gaan afstemmen op de geconstateerde noden.

Het DPC heeft op ons verzoek in 1999 een werkboek uitgebracht over de zeven werken van barmhartigheid. Dat werkboek gaf parochies een keur aan suggesties om zich te bezinnen op de opdracht tot naastenliefde en die ook handen en voeten te geven in concrete activiteiten.

En op Laurentiusdag 2000 presenteerden we de diocesane beleidsnota over diaconie, “Wanneer hebben we U gezien? Op zoek naar de schatten van de kerk.” Daarin pleitten we voor drie perspectiefwisselingen: “van binnen naar buiten” met als trefwoord gastvrijheid, “van zelf naar samen” met als trefwoord bondgenootschap en “van de marge naar het hart” met als trefwoord spiritualiteit. Die drie perspectiefwisselingen vormen sindsdien de leidraad voor alle diaconale initiatieven vanuit het bisdom.

Taken van de PCI

Wat zijn nu de taken van de PCI anno 2007?

Hoofddoel van de caritasinstelling is – ik citeer het Algemeen Reglement – “de caritas permanent een herkenbare plaats te bieden binnen en vanuit de parochiegemeenschap(en) en een werkzaam instrument voor de caritas in de parochie(s) te zijn.” “Binnen en vanuit”- de dienst van de liefde beperkt zich dus niet tot de eigen leden van de parochie. U moet die dienst van de liefde uitvoeren, maar ook de parochianen en de parochiegemeenschap aansporen daaraan mee te werken, zowel in spontane daden als in georganiseerd verband. Meer in het bijzonder houdt u zich bezig met het beheer van het PCI-vermogen, het verwerven van middelen en het aanwenden daarvan voor de caritas. Dat laatste is niet nader uitgewerkt, gelukkig maar want dat geeft u ruimte om op creatieve wijze noden te ontdekken en te lenigen. De kerkelijke diaconie en caritas worden geroemd om hun snelheid en niet-

bureaucratische wijze van handelen in noodsituaties. Daarin betoont u zich waarlijk navolgers van de barmhartige Samaritaan.

PCI-en besteden hun gelden aan verschillende soorten doelen:

- a. financiële en materiële hulp aan individuen en gezinnen, met name in situaties waarin geen beroep gedaan kan worden op bestaande sociale voorzieningen. Vaak gaat het om acute noodsituaties. Mensen komen in problemen door hoge schulden, plotselinge tegenslagen als medische kosten, een verhuizing vanwege scheiding, kapotte apparaten die onmisbaar zijn. In veel gevallen wordt hulp gevraagd voor leefgeld (boodschappen voor het weekend), onderdak of reisgeld. Andere doelen zijn “mogelijk maken van vakantie” voor arme gezinnen, “bijdrage in aanschaf duurzame gebruiksgoederen” en “huur, gas en elektriciteit”.
- b. Deelname in een interkerkelijk hulpfonds of gemeentelijk noodfonds. Een dergelijk fonds kan de drempel verlagen voor aanvragers, laat zien dat kerken samen werken en schept duidelijkheid naar buiten vanwege één contactadres. Zo’n fonds moet niet gaan oppotten, maar kan mensen bereiken die niet snel een beroep zullen doen op een PCI.
- c. Ondersteuning van diaconale activiteiten en groepen in de eigen parochie. Velen van u zijn momenteel bezig met de voorbereiding van een kerstpakkettenactie, variërend van een kleine attentie voor alle 70-plussers, zieken en nabestaanden in de parochie tot substantiële kerstpakketten voor mensen die krap zitten. Maar je kan hier ook denken aan het bloemetje van de ziekenbezoekgroep.
- d. Ondersteuning van diaconale projecten en activiteiten in de eigen burgerlijke gemeente of regio: plaatselijke Voedselbank, inloophuis, hospice, opvanghuis voor asielzoekers, Exodus.
- e. Giften aan landelijke of mondiaal werkende organisaties.

Ik zal aan het eind van mijn verhaal nog specifiek ingaan op de Diocesane Caritasinstelling, maar wil hier alvast twee opmerkingen maken. De eerste is van algemene aard, de tweede heeft specifiek betrekking op het diocesane fonds.

Wat de eerste opmerking betreft, in de rooms-katholieke kerkstructuur zijn de bisschoppen als opvolgers van de apostelen als eersten ervoor verantwoordelijk dat het programma van de Handelingen van de Apostelen (vgl 2, 42-44) wordt uitgevoerd. Bij mijn wijding heb ik ook moeten beloven “omwille van de Heer de armen en de daklozen en alle noodlijdenden goed te behandelen en hun barmhartig te zijn.” (zie DCE 32) Parochies en PCI-en zijn weliswaar zelfstandige kerkelijke rechtspersonen, maar tegelijkertijd onderdeel van het bisdom. U bestuurt niet uit eigen initiatief, maar in mijn opdracht de PCI. Dat is ook de reden, dat u van de bisschop een benoeming krijgt en dat u de begroting en rekening en verantwoording door het bisdom moet laten goedkeuren. Het Algemeen Reglement voor het Bestuur van een PCI biedt de bisschop ook de mogelijkheid om een caritasbestuur na overleg te verplichten middelen van de instelling te doen besteden aan bovenparochiële en/of diocesane doeleinden binnen het kader van de inhoud van de caritas of ten bate van de organisatie hiervan. (AR 3, lid 4). Op dat recht is de afdrachtregeling gebaseerd, maar ik zie het ook als mijn plicht. “Samenwerking geboden” is niet alleen een opgave voor parochies om levenskrachtige en levensvatbare gemeenschappen van geïnspireerde en geëngageerde christenen te worden, maar ook voor het caritaswerk. De bijdrageregeling is een instrument om vorm te geven aan de gezamenlijke opdracht tot caritas, via de aanstelling van personeel en via de instelling van een diocesaan fonds.

Het nieuwe diocesane fonds, en dat is mijn tweede opmerking, is met name bestemd voor nieuwe diaconale initiatieven en voor de ondersteuning van bovenplaatselijke diaconale projecten en activiteiten. Dat is slechts één onderdeel van het huidige werk van PCI-en. Een aantal van u heeft de vrees uitgesproken, dat de diocesane afdrachtregeling het begin van het einde zou betekenen van de parochiële caritasinstellingen. Het zou onderdeel zijn van een

masterplan om uiteindelijk beslag te leggen op alle vermogens. Dat is niet het geval. Het bisdom of een DCI kan nooit de belangrijkste taken van de parochiële caritasinstellingen overnemen, n.l. een herkenbare plaats aan de caritas geven in de plaatselijke geloofsgemeenschap en mensen in nood in haar directe omgeving helpen. Dat zou ook volstrekt indruisen tegen het goed katholieke beginsel van de subsidiariteit: een hoger orgaan mag niet overnemen wat een lager orgaan kan. Met de aanstelling van een medewerker caritas wil ik juist de kwaliteit van het caritaswerk verhogen. Ik ben niet uit op de opheffing van de PCI-en, maar zou juist willen dat elke parochie een sterke PCI zou hebben.

Middelen van de PCI-en

Het totale vermogen van de 101 PCI-en in het bisdom Rotterdam bedroeg in 2005 ruim 31 miljoen euro. Gemiddeld zou een PCI dus een vermogen hebben van drie ton. Ik zie een aantal penningmeesters onder u al opkijken en denken: ik wou dat ik dat geld had. Want de vermogensposities zijn zeer verschillend. Er zijn arme PCI-en onder u met nauwelijks een vermogen, er is een hele groep PCI-en met een vermogen tussen de een en drie ton, er zijn bovenmodale PCI-en en er is een klein groepje miljonairs.

De inkomsten van de PCI-en bestaan hoofdzakelijk (voor meer dan 85 %) uit inkomsten uit bezittingen en beleggingen: rente, dividend, pacht en huur. PCI-en werken dus voornamelijk met geld, dat door vorige generaties bijeen is gebracht. Daarnaast ontvangen sommige PCI-en een bijdrage van het parochiebestuur. PCI-en doen soms ook aan actieve geldwerving: vaak een of meerdere collectes per jaar, bij gelegenheid van een diaconale zondag of een passende kerkelijke feestdag als Kerstmis of Witte Donderdag, wat minder speciale acties als de verkoop van PCI-wijn, PCI-kaarsen, tweedehandsboeken of een Kerstmarkt.

In totaal gaven de 101 PCI-en in 2005 1,3 miljoen euro uit en hielden zij 474.000 euro over, het verschil tussen inkomsten en uitgaven.

Tegen deze achtergrond wil ik een paar uitdagende opmerkingen maken in uw richting:

- het bezit van een vermogen is een zegen, omdat het u financiële armslag geeft, ook bij dalende rendementen en een verplichte afdracht. Maar datzelfde bezit kan ook gezien worden als handicap. Vermogende PCI-en doen wel aan caritas in de zin van noodleniging, maar komen zij ook toe aan hun eerste opgave om de caritas permanent een herkenbare plaats te bieden in de parochie? Ze voelen daartoe geen financiële prikkel. Bezit kan in dat opzicht tot passiviteit leiden.
- Het bezit van een klein vermogen is een handicap, omdat de financiële basis beperkt is, maar daagt uit tot inventiviteit. Het houden van een collecte bij gelegenheid van een diaconale zondag levert niet alleen geld op, maar geeft de PCI ook een gezicht en brengt een nood dichtbij onder de aandacht van parochianen.
- PCI-en kunnen een te laag ambitieniveau hebben. Als uw besteedbare financiële ruimte afneemt vanwege dalende rendementen of een diocesane afdrachtregeling, bent u geneigd het uitgavenpatroon daaraan aan te passen in plaats van op zoek te gaan naar andere geldbronnen. U voelt u als caritasinstelling een zwakke speler in het veld en wil niet geld werven onder parochianen. Argumenten: 'het eigen kerkgebouw heeft al zoveel geld nodig', 'de armoede in de Derde Wereld is veel schrijnender dan in Nederland. We willen niet concurreren met de missionaire acties', 'mensen geven al zoveel aan goede doelen'. Maar het blijft een opgave om ook nu de caritas een herkenbare plaats te bieden, het was niet alleen een opdracht voor vorige generaties.
- Als bestuur van een caritasinstelling siert het u dat u een goed rentmeester wil zijn voor de aan u toevertrouwde vermogens, maar u moet ook een werkzaam instrument voor de caritas zijn. Daartussen kan een spanningsveld zitten.

De Diocesane Caritasinstelling

Met de verplichte bijdrageregeling, de aanstelling van een halftime medewerker caritas en de instelling van een Diocesane Caritasinstelling willen we een diocesane structuur scheppen om caritas en diaconie als wezenstaak van de kerk meer zichtbaar te maken en ook u te helpen een werkzaam instrument te zijn.

Via het diocesane fonds dat in beheer komt van de DCI kunnen nieuwe diaconale initiatieven een stevige impuls krijgen en kunnen bovenplaatselijke projecten worden ondersteund. Ik hoop dat de DCI snel aan het werk gaat, criteria vaststelt voor projecten die ze wil ondersteunen en parochies, PCI-en en andere organisaties uitnodigt projecten voor te dragen. Ik wil de DCI niet voor de voeten lopen door hen al een lijst van criteria en projecten te geven, maar ik wil wel de verbeeldingskracht van het nieuwe bestuur en van u prikkelen door een paar initiatieven te noemen waaraan ik zelf zou denken:

- In een recent gesprek met de justitiepastores in ons bisdom signaleerden zij, dat een eenvoudige bed-, bad- en broodvoorziening voor een groep ex-gedetineerden een uitkomst zou zijn. Nu komen zij na ontslag uit de gevangenis op straat te staan zonder onderdak, terwijl zij enige tijd een plek nodig hebben om hun leven weer op te pakken, onderdak en baan te regelen. Een eenvoudige voorziening dus tussen de nachtopvang voor zwervers als het Leger des Heils en een wat langduriger programma als Exodus in.
- De migrantenparochies in ons bisdom zijn vaak sterk diaconaal ingesteld, omdat veel van hun parochianen moeten leven op of onder het bestaansminimum. De werkgroep “Apoyo a la Mujer” van de Spaanstalige parochie is daarvan een goed voorbeeld. Terecht heeft zij vorig jaar een van de Marga Klompéprijsen gekregen. Vaak hebben deze groepen geen gebrek aan ideeën en mensen, maar wel aan geld. Het fonds zou namens u dergelijke initiatieven kunnen ondersteunen. En zij zouden zich slechts tot één adres hoeven te wenden.
- Dat laatste geldt b.v. ook voor de drie Exodushuizen in ons bisdom, maatjesprojecten voor zwerfjongeren en tienermoeders of deelname van jongeren uit arme gezinnen aan de Wereld Jongeren Dagen

Ik zou me ook goed kunnen voorstellen, dat de DCI enige diaconale projecten materieel mogelijk maakt, die vanuit de afdeling Pastorale Dienstverlening worden opgezet om de diaconie in de parochies te bevorderen. Het bisdom levert dan de menskracht als onze bijdrage aan de opbouw van een diaconale kerk, de DCI zorgt voor materialen en specifieke organisatiekosten. Twee voorbeelden: het bevorderen van M-25 groepen in de parochies in ons bisdom in navolging van het stadsdiaconaat Delft en de Diocesane Diaconieprijs, die we in 2008 voor het eerst zullen toekennen ter bevordering van de diaconie. Dat de instelling van zo'n prijs de veelkleurige diaconale inzet van parochies zichtbaar kan maken via een boekje met de voorgedragen projecten, heeft een dergelijke prijs in het voormalige dekenaat Delflanden wel bewezen.

Ik hoop dat de DCI snel aan de slag gaat en vruchtbaar zal zijn voor ons bisdom. Zij kan een belangrijke stimulans leveren aan het ontwikkelen van nieuwe initiatieven en een belangrijke impuls geven aan de caritas in ons bisdom.